

Nr 21.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 207 av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.* och II: 323 av herr *Sveningsson m. fl.*, har föreslagits, att riksdagen för sin del måtte antaga följande förslag till införande av ny avdelning i lagen den 30 juni 1943 om vägnämnder och länsvägnämnder med de eventuella ändringar i lagtexten, som kunna anses påkallade, och med den ändring, bland annat i ordningsföljden av övriga paragrafer i lagen, som därav föranledes:

Om vägombudsstämma.

20 §. De inom varje vägnämndsområde valda vägombuden skola utgöra ombudsstämma. Denna stämma har till uppgift att verka för att de lokala vägförhållandena inom varje ombudsområde på bästa sätt tillgodoses.

21 §. Stämman skall sammanträda minst en gång om året under oktober månad å det ställe och den tidpunkt stämman bestämmer och dessutom så ofta ordföranden finner det nödigt eller minst 3 ledamöter för uppgivet ändamål göra framställning därom. Stämman skall även sammanträda på kallelse av vägnämnd eller efter förordnande av länsstyrelsen för inhämtande av yttranden eller förslag i lokala vägfrågor.

22 §. Kallelse till ombudsstämma skall genom ordförandens försorg ut-sändas med allmänna posten och vara ombud tillhanda senast 8 dagar före stämman.

23 §. Ombudsstämma äger för vägnämnden framlägga de förslag till åtgärder och ingripanden i vägfrågor, som finnas påkallade. Sådan framställning skall av vägnämnden därefter tillika med eget yttrande, därest ombudsstämmans förslag ej innebär hemställan till vägnämnden om överklagande av beslut, som fattats av länsstyrelse eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, snarast översändas till den myndighet saken närmast rör i enlighet med vad i § 2 ovan stadgas.

24 §. I övrigt gälle beträffande ombudsstämma vad i tillämpliga delar under §§ 11 och 13—19 ovan stadgats angående vägnämnd.

För de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, lämnas redogörelse i det följande.

Enligt 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder skola i varje län finnas vägnämnder och en länsvägnämnd för att

i vägfrågor företräda de lokala vägintrössena på landet och i de städer, där kronan är väghållare.

Vägnämnds uppgifter framgå av 2 § förenämnda lag, som lyder på följande sätt: »Vägnämnd har till uppgift att verka för att vägbehoven inom nämndens område på bästa sätt tillgodoses. I sådant hänseende har nämnden bland annat att avgiva av Konungen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen eller vägförvaltningen i länet infordrade yttranden i frågor om byggande av allmän väg, förändring av enskild väg till allmän, inrättande av särskild vinterväg och indragning av allmän väg samt att i övrigt fullgöra vad enligt denna lag eller särskild författning ankommer på vägnämnden. Vägnämnd äger jämväl i övrigt framställa förslag i frågor rörande vägväsendet och vägtrafiken inom nämndens område samt må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.»

Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att sista meningen i nämnda lagrum i det riksdagen genom propositionen nr 223/1943 förelagda förslaget till lagtext hade följande lydelse: »Vägnämnd må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.»

Rörande denna fråga anförde andra särskilda utskottet i sitt utlåtande nr 2/1943 över nämnda proposition bland annat:

Beträffande vägnämndernas uppgifter har i de likalydande motionerna I: 277 och II: 378 yrkats, att vägnämnden tillerkännes rätt att själv framställa förslag i frågor rörande vägväsendet och vägtrafiken i orten. Vidare har i motionen II: 405 hemställts, att riksdagen måtte besluta att i vägnämndernas uppgifter »även måtte ingå rätt för vägnämnderna till övervakning av vägunderhållet samt vid eventuell misskötsel av detsamma rätt att till länsstyrelsen anmäla förhållandet».

Något behov av fortlöpande kontroll över vägunderhållet torde visserligen, såsom i propositionen framhålles, icke finnas. Någon sådan kontroll bör därför icke ingå i nämndens uppgifter. Skulle emellertid misskötsel av underhållet förekomma, bör vägnämnden ha möjlighet att göra erforderliga framställningar, i första hand till vägförvaltningen eller länsstyrelsen eller ock till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Vidare kunna vägförvaltningarna och bygden ha olika meningar om behovet av snöplogning o. d. I sådana fall bör det tillkomma nämnden att föra talan för de lokala intrössena. Nämnden bör även ha möjlighet att taga initiativ till åtgärder för trafiksäkerhetens främjande, exempelvis uppsättande av skyddsvärn och dylikt. Då av paragrafens avfattning icke med tydlighet framgår, att nämnden har nu berörda befogenheter, anser utskottet lagrummet böra kompletteras med bestämmelser av huvudsakligen det innehåll, som föreslagits i motionerna I: 277 och II: 378. Härigenom torde även syftet med motionen II: 405 vara tillgodosett.

Vägnämndernas områden bestämmas av Konungen. Därvid iakttages, att delar av samma kommun icke förläggas till olika vägnämndsområden inom länet samt att sådant område icke må omfatta kommuner inom skilda län (3 §). Enligt kungörelsen den 30 augusti 1943 (nr 683) om rikets indelning

i vägnämndsområden sammanfaller nämnda indelning i stort sett med den förut gällande indelningen i vägdistrikt.

Vägnämnd skall bestå av fem ledamöter. Ledamöter jämte suppleanter för dem väljas, om vägnämndsområdet utgöres av endast en kommun, av dennas fullmäktige och eljest av ombud för de i området ingående kommunerna (4 §). Eftersom blott ett mindre antal vägnämndsområden torde bestå av endast en kommun, skola vägnämndsledamöterna följaktligen regelmässigt väljas av ombud för de i vägnämndsområdet ingående kommunerna. Förfaringsättet ansluter sig till förut gällande ordning och betingas av att alla kommuner skola få tillfälle att deltaga i valet av vägnämndsledamöter samt är avsett att utgöra en garanti för att vägnämnden blir ett språkrör för de lokala intressena.

Ombuden jämte suppleanter för dem väljas av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige icke finnas, å kommunalstämma. Antalet ombud bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda, att en var kommun utser ett ombud för varje påbörjat befolkningstal av 2 000 eller det lägre tal, som må erfordras för att antalet ombud för hela vägnämndsområdet skall uppgå till minst 10 (5 §).

L ä n s v ä g n ä m n d s u p p g i f t e r framgå av 20 § i lagen, där det stadgas, att länsvägnämnd har till uppgift att verka för att vägfrågor, som äro gemensamma för flera eller alla vägnämndsområden inom länet, erhålla den för hela länet ändamålsenligaste lösningen. Länsvägnämnd har bland annat att avgiva av Konungen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen eller vägförvaltningen i länet infordrat yttrande samt att i övrigt fullgöra vad enligt denna lag eller särskild författning ankommer på nämnden. Länsvägnämnden må hos Konungen anföra besvär över beslut, som meddelats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller länsstyrelsen.

Av förarbetena till lagen framgår att länsvägnämnd har att företräda hela länets samlade väginressen, särskilt vid fördelningen av vägbyggnadsmedlen. Nämndens viktigaste uppgift är sålunda att medverka vid upprättandet av flerårsplaner. Därvid har nämnden att uttala sig om vilka vägföretag inom länet som böra komma till utförande och den inbördes ordningen mellan dem. Till nämnden skall vidare för yttrande hänskjutas sådana å vägnämnd ankommande vägbyggnadsfrågor, som äro gemensamma för två eller flera vägnämndsområden och vari vägnämnderna ha skiljaktiga meningar. I enlighet härmed har länsvägnämndens uppgift angivits vara att vaka över att vägfrågor, som äro gemensamma för flera eller alla vägnämndsområden inom länet erhålla den för hela länet ändamålsenligaste lösningen.

Ledamöterna i länsvägnämnd utses av länsstyrelsen samt skogsvårdsstyrelsen (skogsvårdsstyrelserna) och vägnämnderna i länet så, att länsstyrelsen förordnar två ledamöter samt skogsvårdsstyrelsen (en var av skogsvårdsstyrelserna) och varje vägnämnd en ledamot, dock att vägnämnd i Gotlands län utser två ledamöter. För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant (21 §).

Såväl vägnämnd som länsvägnämnd, vilka väljas för en tid av fyra år, äga

själva enligt 13 och 24 §§ i lagen bestämma var, när och huru ofta nämnden skall sammanträda. Det är i lagen även sörjt för att vägdirektör eller annan tjänsteman vid vägförvaltningen skall tillhandagå nämnden med upplysningar. För att möjliggöra viss kontroll från länsstyrelsernas sida skall meddelande om utsatt sammanträde insändas till länsstyrelse. Föreskrift härom erfordras även för att bereda landshövding och vägdirektör tillfälle att närvara vid sammanträde.

Syftet med bestämmelsen om att landshövding och vägdirektör eller representant för dem äga närvara vid nämnds sammanträde är att i viktiga frågor åstadkomma den kontakt mellan nämnden samt länsstyrelsen och vägförvaltningen, som erfordras för att vägfrågorna skola kunna lösas på bästa sätt. För att nämnden skall kunna erhålla det biträde, som kan behövas, har föreskrivits, att vägdirektören eller annan av honom utsedd tjänsteman vid vägförvaltningen skall på därom framställd begäran av nämndens ordförande närvara vid sammanträde för att tillhandagå med upplysningar.

Vägnämnds möjlighet att genom resor hålla sig underrättad om vägförhållandena är tillgodosedd därigenom att sammanträden i anslutning till aktuella vägfrågor kunna hållas på olika platser (13 §). Däremot lärer vägnämnd icke äga verkställa resor utom sitt vägnämndsområde.

Vid 1946 års riksdag väcktes tre motioner, därav två likalydande, vilka samtliga syftade till att bereda de lokala vägintressena ökade möjligheter att göra sig gällande. I den ena av dessa motioner, II: 114 av herr Jonsson i Haverö, hemställdes, bland annat, om översyn av gällande bestämmelser angående vägnämnds arbetsuppgifter i syfte att dessa bestämmelser genom avfattning och tillämpning bringades i full överensstämmelse med uppgivna utgångspunkter för tillkomsten av dylik nämnd, medan i de likalydande motionerna I: 180 av herr Johansson, Johan Bernhard, m. fl. och II: 279 av herr Staxäng m. fl. yrkades, att riksdagen för sin del måtte besluta om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde i enlighet med i motionerna uppdragna riktlinjer.

Vid behandlingen av nämnda motioner införskaffade utskottet i vederbörlig ordning utlåtande över dessa från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Utskottet lämnade samtidigt styrelsen för Svenska landskommunernas förbund och styrelsen för Svenska stadsförbundet tillfälle att yttra sig i ärendet. Beträffande innehållet i nämnda yttranden får utskottet hänvisa till sitt utlåtande nr 65/1946, s. 14—19.

Jordbruksutskottet anförde i sitt i anledning av motionerna avgivna utlåtande nr 65:

Motionärernas påstående, att de lokala intressena efter genomförandet av den nya vägorganisationen haft tämligen svårt att göra sig gällande, har i viss omfattning vunnit stöd i de av utskottet införskaffade utlåtandena i ärendet. Även utskottet är medvetet om att så understundom varit fallet. Vissa skäl kunde sålunda synas tala för att frågan om vad som borde åtgöras för att säkerställa ett ökat inflytande för dessa intressen i anslutning till vad som föreslagits i motionen II: 114 upptoges till förnyat övervägande. Även det i de

likalydande motionerna I:180 och II:279 framlagda förslaget, att en vägstämмоorganisation skulle tillskapas vid sidan av de nuvarande vägnämnderna och länsvägnämnderna, synes ur dessa synpunkter ha visst fog för sig.

Emellertid vill det förefalla utskottet, som om även inom ramen för den nu gällande lagstiftningen på området möjligheter finnes för de lokala intressena att göra sig gällande i betydligt större omfattning än som hittills synes ha skett. Utskottet får i detta avseende erinra om de möjligheter att taga initiativ i vägfrågor, som ostridigt stå öppna för vägnämnderna och länsvägnämnderna. I vad mån dessa möjligheter utnyttjas synes, såsom framhållits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i viss utsträckning bero på nämnderna själva. Vad särskilt rör det i motionerna I:180 och II:279 påtalade förhållandet, att ett mycket stort antal kommuner med de nu gällande bestämmelserna sakna representanter i nämnderna torde därjämte få framhållas, att den förändring i kommunindelningen, som torde bliva en följd av kommunindelningsskommitténs den 26 september 1945 avlämnade betänkande med förslag till riktlinjer för en revision av rikets indelning i borgerliga primärkommuner, torde medföra en förbättring i detta avseende.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarat sig beredd att medverka till ett ökat samarbete mellan de lokala vägförvaltningarna samt vägnämnder och länsvägnämnder, bland annat genom att dessas ordförande skulle givas tillfälle att medfölja på förvaltningspersonalens tjänsteresor. Det synes lämpligt att resultatet härav avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas på området. Den tid som förflutit sedan de nu gällande bestämmelserna trätt i kraft torde också vara väl kort, för att man med säkerhet skulle kunna bedöma hur den nuvarande organisationen fungerar, i all synnerhet som förhållandena på området därunder till följd av kriget icke kunna betecknas som normala. Med hänsyn till det anförda och då utskottet utgår ifrån att såväl Kungl. Maj:t som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha sin uppmärksamhet riktad på nu berörda frågor och vidtaga de åtgärder, som i förevarande avseende kunna anses lämpliga, anser sig utskottet icke böra föreslå riksdagen att vidtaga några åtgärder i anslutning till motionerna.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd, vilken hemställan av riksdagen bifölls.

I de nu till behandling föreliggande motionerna har — efter en redogörelse för behandlingen av de vid 1946 års riksdag väckta motionerna I:180 och II:279 — till stöd för de i motionerna upptagna yrkandena anförts följande:

Man torde kunna säga, att 1946 års riksdag i sak gav motionärerna rätt, ehuru på grund av den relativt korta erfarenhetstiden efter vägväsendets förstatligande de fulla konsekvenserna av denna ståndpunkt icke drogos.

Styrkan i motionärernas argumentering torde emellertid icke ha försvagats under den tid, som förflutit sedan denna tidpunkt, utan snarare tvärtom ytterligare bevisats. Kritiken mot rådande vägförhållanden har icke mattats, och detta beror icke endast på den nuvarande bristsituationen beträffande arbetskraft och material. Just i denna situation torde det vara särskilt värdefullt för vägunderhållets rationella bedrivande, att de lokala förhållandena snabbt och effektivt kunna rättas till. Den alltmera ansvällande motortrafiken ställer stora och berättigade krav på vägväsendet, vilka måste tillgodoses. Det är helt enkelt omöjligt för den i förhållande till behoven fåtaliga vägförvaltningspersonalen att kunna överblicka hela det

distrikt, som skall övervakas. Här har en mera lokaliserad övervakning, på det sätt som föreslagits i ovannämnda motioner, en stor uppgift att fylla. I detta sammanhang må även påpekas, att jordbruksutskottets uttalanden om den förbättring, som den nya kommunindelningen kunde väntas medföra, synas något egendomliga; visserligen är det obestriddligen riktigt, att — sedan denna genomförts i början av 1950-talet — kommunerna i större utsträckning komma att få representanter i vägnämnderna, men därigenom sker ju ingen förändring i storleken av de vägnämndsområden, som skola övervakas, och därför torde icke heller de lokala vägintrössena få större möjligheter att göra sig gällande efter denna tidpunkt i större utsträckning än för närvarande.

Betydelsen av en effektiv insats från de lokala intressenas sida understrykes ytterligare i den berättelse för budgetåret 1945/46, som överrevisornerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet avgivit den 27 november 1946.

De erfarenheter, som numera vunnits sedan vägväsendets förstatligande 1943, giva väl vid handen, att det rådande läget icke motsvarar de krav på möjligheter för självständiga och effektiva insatser från de lokala intresse-representationernas sida, som äro önskvärda — eller för att ej säga nödvändiga — och som förutsattes komma till stånd vid stiftandet av 1943 års väglagar. Ytterligare ett år har gått sedan riksdagen senast tog ställning till detta problem, och icke heller under denna tid torde några förbättringar av betydelse ha kunnat iakttagas på de punkter, som påpekats i ovannämnda motioner.

Utskottet.

För att efter statens övertagande den 1 januari 1944 av den allmänna väghållningen å landet giva de lokala vägintrössena tillbörligt inflytande inom den statliga vägorganisationen ha genom lagen den 30 juni 1943 (nr 436) inrättats vissa lokala organ, vägnämnder och länsvägnämnder. Å vägnämnd har därvid förutsatts skola vila de rådgivande uppgifter, som tidigare handhafs av vägstämmor och vägstyrelser. Länsvägnämnds huvudsakliga arbetsuppgift har angivits vara att vid utarbetandet av flerårsplaner företräda varje läns samlade lokala vägintrösse. Därjämte har åt såväl vägnämnd som länsvägnämnd givits viss initiativrätt i vägfrågor. Utvecklingen efter år 1944 synes emellertid giva vid handen att vissa svårigheter uppstått för de lokala intressena att göra sig gällande i avsedd omfattning. Framställningar i syfte att genom lagstiftningsåtgärder säkerställa ett önskvärt lokalt inflytande inom den nuvarande statliga vägorganisationen ha även tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Såsom av den föregående redogörelsen framgår förhade sålunda 1946 års riksdag till behandling tre motioner, som på olika sätt avsågo att tillgodose berörda lokala intressen. Jordbruksutskottet, till vilket motionerna hänvisats, uttalade i sitt i det föregående återgivna utlåtande, bland annat, att enligt utskottets mening vissa skäl syntes tala för att frågan om åtgärder för att säkerställa ett ökat lokalt inflytande upptoges till prövning. Utskottet fann sig emellertid icke böra föreslå riksdagen att vidtaga några åtgärder i anledning av motionerna, bland annat med hänsyn till att den tid, som förflutit sedan de nu gällande bestämmelserna trätt i kraft, syntes vara väl kort för att man med säkerhet skulle kunna bedöma hur den nuvarande organisationen fungerade. Vidare framhöll utskottet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt i ärendet avgivna utlåtande förklarar

sig beredd att medverka till ett ökat samarbete mellan de lokala vägförvaltningarna samt vägnämnder och länsvägnämnder, och att resultatet därav lämpligen borde avvaktas innan ytterligare åtgärder vidtoges på området. Riksdagen beslöt i överensstämmelse med vad utskottet sålunda föreslagit.

I förevarande motioner har — liksom i motionerna I: 180 och II: 279 vid 1946 års riksdag — väckts förslag om inrättande av vägombudsstämma. Såsom motivering härför har anförts, att de erfarenheter, som numera vunnits sedan vägväsendet förstatligats, givit vid handen att de rådande förhållandena icke medgäve tillräckliga möjligheter för självständiga och effektiva insatser från de lokala intresserepresentationernas sida samt att under det år som gått, sedan riksdagen senast tog ställning till detta problem, några förbättringar av betydelse i hithörande avseende icke kunnat iakttagas. Utskottet delar i huvudsak denna motionärernas uppfattning. Även om vissa av de skäl, som utskottet vid frågans behandling vid föregående års riksdag anförde mot bifall till de då föreliggande motionerna, alltjämt i viss mån torde äga giltighet, vill utskottet icke motsätta sig att frågan nu göres till föremål för närmare överväganden. Emellertid tilltror sig utskottet icke att enbart med stöd av den i ärendet förebragta utredningen kunna fatta någon ståndpunkt till det av motionärerna framlagda författningsförslaget. Utskottet vill därför förorda, att frågan om på vad sätt och i vilken omfattning önskemålen om ett ökat lokalt inflytande inom vägorganisationen må kunna tillgodoses göres till föremål för utredning.

En dylik utredning synes enligt utskottets mening lämpligen kunna anförtros åt de sakkunniga som med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 februari 1947 tillkallats att inom kommunikationsdepartementet biträda med utredning rörande möjligheterna av en decentraliserad handläggning av vissa ärenden inom väg- och vattenbyggnadsverket.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av de likalydande motionerna I: 207 och II: 323, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om på vad sätt och i vilken omfattning önskemålen om ett ökat lokalt inflytande inom den statliga vägorganisationen må kunna tillgodoses ävensom till riksdagen avlåta de förslag i ämnet, vartill utredningen må giva anledning.

Stockholm den 11 april 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Nils Olsson, friherre Beck-Friis, herrar Näslund, Hagman och Henry Johansson; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Lundbom, Andersson i Surahammar, Gustafson i Dädesjö, Svensson i Ljungskile och Nilsson i Göingegården.
